

Arbeidsmigratie en welvaart in enge zin

Een kwestie van perspectief [1]

[JOS BLANK](#)

MAR 27, 2026

[Link naar artikel op Substack](#)

Samenvatting

De heersende opvatting is dat arbeidsmigratie gewenst of zelfs noodzakelijk is als het bijdraagt aan de Nederlandse welvaart in brede zin. Volgens deze opvatting zou arbeidsmigratie vooral moeten worden ingezet in hoogproductieve sectoren, terwijl de externe effecten per saldo positief moeten zijn. Het beleid zou daarom arbeidsmigratie in kapitaalintensieve hoogproductieve sectoren moet bevorderen en in laagproductieve sectoren ontmoedigen. Deze redenering bevat een aantal op zijn minst discutabele aannames, die dan ook tot verkeerde beleidsaanbevelingen kunnen leiden. Het is van groot belang dat beleidsmakers zich bewust zijn welk perspectief zij hanteren.

Inleiding

Het coalitieakkoord zet in op een strengere aanpak van arbeidsmigratie. In hoofdlijnen betekent dit dat het nieuwe beleid misstanden tegengaat en arbeidsmigratie faciliteert die bijdraagt aan een verbetering van de welvaart in brede zin. Het nieuwe Kabinet volgt daarmee de aanbevelingen uit een aantal rapporten die een evenwichtig en genuanceerd beeld schetsen van alle voor- en nadelen van arbeidsmigratie (Adviesraad Migratie, 2023; SER, 2025). Niettemin dreigt een aantal belangrijke essentiële aspecten in de vele nuancerings verloren te gaan. Zo hebben de rapporten het in het bijzonder over het creëren van waarde zonder duidelijk te maken wat dat precies inhoudt. Het onvoldoende rekenschap geven van deze aspecten in het nieuwe beleid kan uiteindelijk leiden tot een aantal vertekende uitkomsten en verkeerde beleidsaanbevelingen.

In het vervolg van dit artikel komen deze verschillende aspecten aan bod. Middels een eenvoudige rekenexercitie wordt duidelijk wat de gevolgen zijn van het onvoldoende rekenschap geven hiervan.

Dit betoog heeft uitsluitend betrekking op de directe effecten voor de welvaart in enge zin. Externe effecten, die ook onderdeel zijn van de welvaart in brede zin, komen hier niet aan bod. In het bijzonder blijven tweede orde effecten, zoals de invloed op de loonvorming en het arbeidsaanbod, buiten beschouwing. Deze effecten zijn op zichzelf al lastig genoeg om te kwantificeren en voor veel discussie vatbaar. Hier gaat het om aspecten die zelfs in economisch enge zin de afweging al sterk kunnen beïnvloeden.

Theorie

De welvaart in enge zin beperkt zich tot de geleverde productie in een land, meestal uitgedrukt in het bruto binnenlands product (bbp). Het begrip land heeft hier een geografische betekenis. Het bbp heeft namelijk betrekking op alle economische activiteit binnen landgrenzen. Het begrip brede welvaart verwijst echter vooral ook naar de sociale effecten voor de bevolking. Dan ligt het hanteren van het inkomen van de bestaande bevolking veel meer voor de hand, wat eerder een link heeft met het begrip bruto nationaal inkomen (bni). Zonder al te veel op allerlei technische details van definities in te gaan, bevat het bni niet de inkomens van arbeidsmigranten met een verblijf korter dan een jaar. Dit begrip sluit daarom beter aan bij een afbakening op basis van de huidige ingezetenen, tenzij de maatschappij waarde toekent aan het verblijf *an sich* van een migrant (politieke vluchteling) of aan het verbeteren van zijn levensstandaard (economische vluchteling). Dit is een maatschappelijke vraag, die veel explicieter op de politieke agenda zou moeten staan. De definitie met betrekking tot een niet-ingezetene, vastgelegd door statistiekbureaus, is ook tamelijk willekeurig gekozen. Deze is ook op te trekken tot bijvoorbeeld twee of vijf jaar, zodat ook veel expats hieronder vallen.

Het onderscheid tussen bbp en bni speelt ook een rol in de omgang met winstinkomens. Winstinkomens die ten goede komen aan buitenlandse aandeelhouders maken onderdeel uit van het bbp maar niet van het bni. De binnenlandse welvaart verbetert niet doordat buitenlandse aandeelhouders een

deel van de winst opstrijken. Dit pleit er voor om buitenlandse aandeelhouders eenzelfde positie in de afweging te geven als de tijdelijke arbeidsmigranten. De ingehouden belastingen komen wel ten goede aan de samenleving en rekent men dus wel tot het bni.

Ondanks dat bijvoorbeeld de Adviesraad Migratie in haar rapport de rol van kapitaal benadrukt, blijft er in de discussie een hardnekkig misverstand bestaan over de toerekening van de toegevoegde waarde van de factor arbeid. Deze discussies richten zich dikwijls op het effect van arbeidsmigratie op de arbeidsproductiviteit, terwijl deze variabele niet relevant is. Arbeid draagt maar ten dele bij aan de toegevoegde waarde. De factor kapitaal creëert vanzelfsprekend ook een (belangrijk) deel van de toegevoegde waarde. De marginale factorproductiviteit van arbeid is dan een betere benadering. Omdat deze empirisch lastig is af te leiden, rekenen economen daarom meestal met het product van het loon en de winstmarge. Op deze manier krijgen arbeid en kapitaal ieder naar rato van hun belang in het productieproces een deel van de winst toegerekend.

In kapitaalintensieve sectoren draagt de factor arbeid dus maar ten dele bij aan de toegevoegde waarde. Veel belangrijker dan de kapitaalintensiteit is de winstmarge van een bedrijf. Als de winstmarges hoog zijn, dan levert de factor arbeid in absolute termen automatisch ook een hoge bijdrage aan de winst. Een deel van de winst komt ten goede aan de aandeelhouders, een ander deel aan de gemeenschap via de belastingen op winstinkomen.

Rekenmodel

De bovenstaande theoretische overwegingen zijn goed samen te vatten in een paar eenvoudige rekenregels, waarmee een indicatie is te geven van de effecten van arbeidsmigratie op het welvaartsniveau in enge zin. Met deze rekenregels kunnen we in verschillende situaties de effecten op arbeidsmigratie uitrekenen. Voor de simulaties worden twee rekenregels gehanteerd: de eerste voor een ingezetene werknemer en de tweede voor een tijdelijke arbeidsmigrant/expat.

Ingezetene werknemer:

$$tw = w * [1 + (1 - x_a) * m_{\pi} + x_a * t_w * m_{\pi}]$$

tw = toegevoegde waarde;

w = loon;

x_a = aandeel buitenlandse aandeelhouders;

m_{π} = winstmarge;

t_w = belastingdruk op winst;

De toegevoegde waarde bestaat hier uit loon van de werknemer en de bijdrage aan de winst, gecorrigeerd voor het weglekeffect van winsten aan buitenlandse aandeelhouders. Over het laatste deel moet het bedrijf uiteraard wel belasting betalen in Nederland, weergegeven in de laatste term van de vergelijking. Merk op dat het er niet toe doet wat de belastingdruk voor de werknemer is, omdat het inkomen geheel wordt toegerekend aan de toegevoegde waarde.

Arbeidsmigrant/expat:

$$tw = w * [t_l + (1 - x_a) * m_{\pi} + x_a * t_w * m_{\pi}]$$

t_l = (netto) belastingdruk op loon;

Deze vergelijking kent een kleine correctie ten opzichte van de eerste door rekening te houden met het feit dat uitsluitend de inkomstenbelasting van een werknemer ten goede komt aan de toegevoegde waarde. Merk op dat de afbakening van de definitie hier opgerekt is naar alle vormen van tijdelijkheid, ook als het om meer dan een jaar gaat. Een expat geldt dus niet als ingezetene, zoals bij het bni wel het geval is.

Voor de simulatie onderscheiden we vier verschillende werknemers:

- ingezetene met een inkomen van 40K€

- arbeidsmigrant met een inkomen van 40K€
- ingezetene met een inkomen van 80K€
- expat met een inkomen van 80K€

Een ingezetene van Nederland geldt als referentiepunt. De netto belastingdruk op loon reflecteert de belastingdruk die een niet-ingezetene heeft ten opzichte van een ingezetene. Voor een arbeidsmigrant met kort verblijf geldt dat hij of zij geen of nauwelijks gebruik maakt van de sociale zekerheid. Tegenover de door de arbeidsmigrant betaalde sociale premies staat zelden het profijt van de sociale zekerheid. Per saldo levert dit een welvaartsvoordeel op. Dat wordt hier geschat op tien procent. Het tegenovergestelde geldt voor de expat die door zijn langdurende verblijf wel van deze regelingen gebruik maakt, maar veel minder belasting afdraagt dan een ingezetene met hetzelfde loon vanwege de 30 procent vrijstelling. Ten opzichte van het gehele loon impliceert dit een reductie van ongeveer twaalf procent.

De netto belastingdruk voor een ingezetene is dan per definitie gelijk aan nul. Deze aanpak voorkomt dat er ook rekening moet worden gehouden met bijvoorbeeld betaalde btw. Die is voor ingezetene en niet-ingezetene immers hetzelfde. Deze netto effecten staan vermeld in Tabel 1. Overigens kunnen buitenlandse bedrijven en aandeelhouders nog profiteren van allerlei voordelige fiscale regels en internationale afspraken die de effectieve belastingdruk voor hen verlagen. Deze zijn niet in de tabel verwerkt.

Tabel 1: Typen werknemers en netto belastingdruk

Type werknemer	Netto belastingdruk (in %)
Ingezeten werknemer, 40K € inkomen	0
Arbeidsmigrant, 40K€ inkomen	10
Ingezeten werknemer, 80K € inkomen	0
Expat, 80K € inkomen	-12

Resultaten simulatie

Tabel 2 tot en met Tabel 5 bevatten de uitkomsten van het bovenstaande model voor de verschillende werknemers en per tabel onderscheiden naar type bedrijf gebaseerd op hun winstmarges en het aandeel buitenlandse aandeelhouders. Benadrukt moet worden dat het hier gaat om een eenvoudige rekenexercitie die alleen bedoeld is om het patroon van bovenstaande redenering zichtbaar moet maken.

Tabel 2: Simulatie toegevoegde waarde (x 1.000 euro) naar type bedrijf voor ingezeten werknemer met een inkomen van € 40.000

Winstmarge	Aandeel buitenlandse aandeelhouders				
	0%	25%	50%	75%	100%
5%	42,0	41,7	41,4	41,0	40,7
10%	44,0	43,4	42,7	42,1	41,4
25%	50,0	48,4	46,8	45,1	43,5
50%	60,0	56,8	53,5	50,3	47,0
100%	80,0	73,5	67,0	60,5	54,0

Tabel 3: Simulatie toegevoegde waarde (x 1.000 euro) naar type bedrijf voor arbeidsmigrant met een inkomen van € 40.000

Winstmarge	Aandeel buitenlandse aandeelhouders				
	0%	25%	50%	75%	100%
5%	6,0	5,7	5,4	5,0	4,7
10%	8,0	7,4	6,7	6,1	5,4
25%	14,0	12,4	10,8	9,1	7,5
50%	24,0	20,8	17,5	14,3	11,0
100%	44,0	37,5	31,0	24,5	18,0

Tabel 4: Simulatie toegevoegde waarde (x 1.000 euro) naar type bedrijf voor ingezetene met een inkomen van € 80.000

Winstmarge	Aandeel buitenlandse aandeelhouders				
	0%	25%	50%	75%	100%
5%	84,0	83,4	82,7	82,1	81,4
10%	88,0	86,7	85,4	84,1	82,8
25%	100,0	96,8	93,5	90,3	87,0
50%	120,0	113,5	107,0	100,5	94,0
100%	160,0	147,0	134,0	121,0	108,0

Tabel 5: Simulatie toegevoegde waarde (x 1.000 euro) naar type bedrijf voor expat met een inkomen van € 80.000

Winstmarge	Aandeel buitenlandse aandeelhouders				
	0%	25%	50%	75%	100%
5%	-5,6	-6,7	-7,8	-9,0	-10,1
10%	-1,6	-3,8	-6,1	-8,3	-10,6
25%	10,4	4,8	-0,8	-6,4	-12,0
50%	30,4	19,2	8,0	-3,2	-14,4
100%	70,4	48,0	25,6	3,2	-19,2

De simulatie maakt duidelijk hoe hoog de toegevoegde waarde van een ingezetene is ten opzichte van een tijdelijke migrant en een expat. Maar liefst twee tot zes keer zo hoog. Dit is dus rechtstreeks het gevolg van het uitgangspunt om het netto inkomen van een migrant/expat niet toe te rekenen aan de toegevoegde waarde.

De simulatie maakt ook de beperkte toegevoegde waarde in bedrijven met een hoog buitenlands aandeelhouderschap zichtbaar. Ook hier geldt dat de keuze om uitsluitend die delen van de winst, die aan ingezetenen en de overheid toekomen, mee te nemen in de maatschappelijke waarde een grote impact heeft.

De resultaten laten verder zien hoe laag de maatschappelijke waarde van expats is. Slechts in het geval dat zij werken in bedrijven met hoge winstmarges en grotendeels in handen van ingezetenen, voegen zij waarde toe. Zodra bedrijven grotendeels of helemaal in handen zijn van niet-ingezetenen is de bijdrage van een expat zelfs negatief. De hoge belastingvrijstelling voor dit type werknemer is hier debet aan. Dit betekent dat de ratio voor de instroom van arbeidsmigranten en expats alleen is te vinden in hoge positieve externe en tweede orde effecten.

Conclusies en beschouwingen

De laatste jaren toont het beleid meer aandacht voor een rationele beoordeling van de wenselijkheid van de inzet van arbeidsmigranten. Naast de economische waarde zou er ook meer aandacht moeten zijn voor alle externe en indirecte effecten.

Verder is de huidige beleidsstelling is dat allerlei misstanden ten aanzien van arbeidsmigratie moeten worden bestreden en dat de inzet van arbeidsmigratie zich vooral moet richten op technologisch hoogwaardige arbeid in kennisintensieve bedrijven.

Het laatste deel van de vorige stelling komt vooral voort uit hoe beleidsmakers het begrip toegevoegde waarde definiëren. Zij hanteren een concept dat sterk verwant is aan het bruto binnenlands product in de Nationale rekeningen, dat een geografische afbakening heeft. Aangezien brede welvaart een sterke sociale dimensie heeft ligt het meer voor de hand om ook in dit deel van de beoordeling – welvaart in enge zin - de huidige ingezetenen als vertrekpunt te hanteren. Dit sluit eerder aan bij het begrip bruto nationaal inkomen (bni).

Een ander breed gedragen misvatting is dat de welvaart gediend is met een hoge arbeidsproductiviteit. Dit is een partieel productiviteitscijfer wat in deze context weinig relevantie heeft. Een operator in een volledig geautomatiseerd bedrijf heeft een hoge arbeidsproductiviteit, terwijl zijn bijdrage aan de welvaart heel beperkt is. Het is veel relevanter om naar een begrip als *totale factor productiviteit* (tfp) te kijken.

Verder is het opvallend dat het beleid nauwelijks oog heeft voor de herkomst van het eigendom van de productiefactor kapitaal. Ook daarvoor geldt immers dat buitenlandse aandeelhouders de facto beslag leggen op binnenlandse infrastructuur, beroepsbevolking, publieke voorzieningen en fysieke ruimte, terwijl de toegevoegde waarde aan het bni beperkt is. Voor deze groep aandeelhouders geldt bovendien dat zij door allerlei regelingen en verdragen ook nog eens minder belasting afdragen dan ingezetenen.

Er is helemaal sprake van een beperkte waardecreatie als er sprake is van een combinatie van buitenlands aandeelhouderschap en arbeidsmigranten in één bedrijf. ASML is zo'n voorbeeld. Volgens SOMO (Leth, 2024) komt 40 procent van de werknemers in Nederland uit het buitenland. Volgens dezelfde bron is 98,2 procent van de aandelen van ASML in buitenlandse handen. De netto belastingopbrengst van een expat is negatief en gegeven het hoge aandeel buitenlandse aandeelhouders lekken de hoge winsten van het bedrijf ook weg. De inzet van niet-ingezetenen voor ASML in Nederland is dus alleen te rechtvaardigen als er sprake is van enorme spin-offs van het bedrijf. De directe toegevoegde waarde voor de Nederlandse samenleving van een expat werkzaam bij ASML is beperkt, zo niet negatief, mede vanwege de exorbitante belastingvrijstellingen.

Nederland is een dichtbevolkt land en heeft het, op een paar ministaatjes na, de hoogste economische druk per km² ter wereld (=bbp/oppervlakte). Waar misschien in het verleden nog sprake was van *economies of density* zijn die nu omgeslagen in congestie inefficiënties. Het stimuleren van de groei van de bevolking en bedrijvigheid ligt dan niet erg voor de hand. Dit geldt zeker als deze groei geen of een geringe toegevoegde waarde heeft. Voor het beoordelen van die toegevoegde waarde zijn grootheden als bbp en arbeidsproductiviteit een artefact.

In een periode waarin er sprake is van werkloosheid, dient arbeidsmigratie de facto helemaal geen doel, tenzij er hier en daar sprake is van kwalitatieve tekorten. Wie nu verwijst naar de huidige krapte op de arbeidsmarkt zou wellicht beter zijn aandacht kunnen richten op de verborgen werkloosheid in de de wia en de ondoelmatige inzet van personeel in grote delen van de publieke dienstverlening en sommige marktsectoren.

Referenties

Adviesraad Migratie. (2023). *Arbeidsmigratie: Oplossing voor economie en demografie?* Den Haag. Retrieved from <https://www.adviesraadmigratie.nl/documenten/2023/12/11/verkenning-arbeidsmigratie-oplossing-voor-economie-en-demografie>

Leth, D. O. de. (2024). Overheid pampert ASML en aandeelhouders met 4,4 miljard euro belastingkorting. Retrieved from <https://www.somo.nl/nl/overheid-pampert-asml-en-aandeelhouders-met-44-miljard-euro-belastingkorting/>

SER. (2025). *Arbeidsmigratie naar waarde Minder waar het kan, beter waar het moet*. Den Haag.

[1] Geschreven op persoonlijke titel. Jos Blank is directeur van het Instituut voor Publieke Sector Efficiëntie Studies. Met dank aan Alex van Heezik voor zijn commentaar op een eerdere versie van dit artikel. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit artikel ligt geheel bij de auteur.